

Riktlinjer för hantering av hästgödsel

Denna information riktar sig till alla som har verksamhet med hästhållning.

Informationen gäller främst fastgödsel, det vill säga gödsel med en torrsubstans på minst 20 procent. Hästgödsel och gödsel från djupströbäddar är exempel på fastgödsel.

Följande information är en övergripande, kort beskrivning av vad som gäller vid hantering av hästgödsel.

Kommunen äger alltid rätt att meddela lokala föreskrifter, vilket innebär att det åligger den enskilde verksamhetsutövaren att ta reda på vad som gäller lokalt i verksamhetsområdet, d v s kontakta kommunens tillsynsmyndighet.

Miljöpåverkan

Stallgödsel innehåller stora mängder kväve och fosfor som kan läcka ut till yt- och grundvatten och där skapa problem genom övergödning; igenväxning, algbloomning och höga nitrathalter i grundvattnet. Under hösten och vintern är detta läckage störst, eftersom det då förekommer mycket nederbörd och växterna då inte tar upp näringsämnen. För att minimera läckage till yt- och grundvatten, finns regler för lagring och spridning av stallgödsel. Som bas till reglerna finns "rådets direktiv om skydd mot att vatten förorenas av nitrater i jordbruket".

Lagkrav

Jordbrukets förordning och föreskrifter gäller för jordbruksföretag.

Övergripande styr dock Miljöbalkens 2 kap "Allmänna hänsynsregler":

- Alla som bedriver eller avser att bedriva en verksamhet eller vidta en åtgärd, skall skaffa sig den kunskap som behövs för att skydda människors hälsa och miljön mot skada eller olägenhet.
- Alla som bedriver eller avser att bedriva en verksamhet eller vidta en åtgärd, skall utföra de skyddsåtgärder, iaktta de begränsningar och vidta de försiktighetsåtgärder i övrigt som behövs för att förebygga, hindra eller motverka att det medför skada eller olägenhet för människors hälsa eller miljön.

Därför ställs samma krav på lagringskapacitet och hantering av gödsel på samtliga djurhållare, oavsett privatperson, företagsform eller djurslag.

Gällande lagstiftning

- Miljöbalken (SFS 1998:808)
- Förordning om miljöhänsyn i jordbruket (SFS 1998:915)
- Statens jordbruksverks föreskrifter om miljöhänsyn i jordbruket vad avser växtnäring (SJVFS 2004:62)
- (1998:899)
- SJVFS 1999:119

Jordbruksverket har föreskriftsrätt och kommunen är tillsynsmyndighet. Dock får kommunen utifrån 40§ i förordningen (1998:899) om miljöfarlig verksamhet och hälsoskydd, meddela lokala föreskrifter för bl.a spridning av gödsel.

Allmänt om gödselhantering

All gödsel, oavsett antal djur eller djurslag, skall lagras på sådant sätt att läckage inte sker till mark och grundvatten. Även regnvatten från gödselplattor skall samlas upp och lagras så att läckage förhindras.

Från 1 januari 2005 är det inte längre tillåtet att deponera organiskt material på deponi, vilket innebär att man inte längre ska (eller får) ta emot hästgödsel på avfallsanläggningarna.

För djurhållaren gäller att ha en gödselplatta som har tillräckligt stor lagringskapacitet eller en tät behållare, typ container.

Verksamheter som inte har möjlighet att lagra gödseln under den tid som krävs kan lösa detta genom att ha kontrakt med en mottagare, t ex lantbrukare, som kan lagra gödseln vidare.

Lagringskapacitet

Beräkning för behovet av lagringskapacitet, d v s hur stor yta som behövs, beror på antalet hästar som stallet är avsett för, vilken storlek av hästar, boxsystem, strömängder och nederbörd det beräknas på. Utrymmet skall vara så stort att man kan lagra all gödsel under de perioder gödsel inte kan spridas. Gödsellagring inne i byggnad, exempelvis i ströbädd, får inräknas in i utrymme för lagring av stallgödseln.

Avvikelser kan förekomma i speciellt känsliga områden. Kontakta tillsynsmyndigheten i din kommun för att ta reda på om du finns inom ett sådant område.

Verksamhet med t o m 2 hästar

Verksamheter med högst 2 hästar i genomsnitt på årsbasis undantas från kravet på minsta lagringskapacitet. Detta innebär att det finns inget generellt krav på gödselplatta eller container, MEN vid all gödselhantering/lagring gäller miljöbalkens allmänna hänsynsregler. (se avsnitt "Lagkrav") Man måste också ta hänsyn till risken för olägenheter för omgivningen i form av att lukt och flugor kan uppstå. Spridningsareal bör finnas.

Verksamhet med 3 – 10 hästar (gödselplatta)

Lagringskapacitet skall finnas för minst 6 månaders gödselproduktion, d v s gödselplattan ska kunna lagra all gödsel som produceras under 6 månader utan att behöva tömmas. Spridningsareal skall finnas.

Verksamhet med > 10 hästar

Lagringskapacitet skall finnas för minst 8 månaders gödselproduktion. Spridningsareal skall finnas.

Riktvärden för gödselplatta

Lagringstid i månader	Behov av lagringskapacitet (yta) m ² Per häst, vid 1,5 m lagringshöjd
6 mån	4,8 m ²
8 mån	6,4 m ²
10 mån	8,0 m ²

Riktvärdena kan justeras om man exempelvis kan lagra gödseln högre.

Gödselplattans utformning

En gödselplatta skall vara utformad så att inget läckage från plattan kan ske. Plattan anläggs lämpligen med en byggd stödmur. Själva plattan bör luta in mot muren så gödselvatten kan samlas och sugas upp av gödseln. På "frisidorna" göres en överkörningsbar kant för att underlätta enklare tömning med t ex lastare.

Containerhantering

För de verksamheter som inte har egen gödselplatta eller tillgång till sådan, kan containersystem vara en lösning. Även denna hantering lyder under samma regelverk, vilket innebär att inget läckage till mark och grundvatten får förekomma. Sällan lagras hela kapaciteten i samma container under hela lagringstiden utan behöver tömmas kontinuerligt eller då den blir full. För att förhindra att stora mängder vatten samlas i behållaren, är det lämpligt att täcka den med tak eller tät presenning. Vid en ökad gödselvattenmängd blir risken för läckage större.

Riktvärden för containersystem

Lagringstid i månader	Behov av lagringskapacitet m ³ per häst
6 mån	7,2
8 mån	9,6
10 mån	12,0

Lagringskapaciteten beror på vilket strösystem man använder. Använder man halmströ krävs större lagringsvolym än om man använder spån eller torvsystem.

Lagringskapacitet otillräcklig - kontrakt

Om inte godtagbar lagringskapacitet finnes, t ex ingen gödselplatta finnes, gödselplattan är för liten eller containersystem används, krävs upprättande av kontrakt med någon som har en tillräckligt stor gödselplatta där man kan lagra vidare på.

Kontraktet skall vara skriftligt och bindande för båda parter omfattande minst 1 år.

Kontraktet ligger som underlag för en eventuell tvärvillkorskontroll för lantbrukaren och hästhållare som söker gårdsstöd.

(Som del av EU:s nya jordbrukspolitik skall s.k. tvärvillkor tillämpas vad gäller viss lagstiftning om miljö, livsmedelssäkerhet, djurhälsa och djurskydd som har samband med jordbruksföretag. Se www.sjv.se)

Stukalagring – mellanlagring

Uppläggnings i stuka behöver i de flesta fall inte längre anmälas till miljö- och hälsoskyddskontoret i kommunen. "Liggtiden" för stuka varierar mellan olika kommuner. Särskilda regler kan också gälla inom till exempel vattenskyddsområde eller detaljplanerat område. Kontakta därför tillsynsmyndigheten, miljö- och hälsoskyddsförvaltningen, för information om vad som gäller i just Din kommun.

Då lagringskapacitet saknas

Lagring av gödsel i stuka direkt på marken som ersättning eller komplement till gödselplatta som räknas in i lagringskapaciteten, är inte tillåtet med anledning av risken för läckage till mark och grundvatten. De företagare som tar emot gödsel från hästgårdar som inte har egen tillräcklig lagringskapacitet, får alltså inte lägga gödseln direkt på marken. Det innebär att containertömning skall ske på gödselplatta för vidare lagring.

Då lagringskapaciteten räcker

När gödselplattan töms kan gödseln transporteras till slutförvaring i väntan på spridning.

Stukalagring eller mellanlagring direkt på mark är acceptabelt enligt följande villkor:

- Att stukan placeras på det fält där gödseln senare skall spridas. Vid återkommande lagring på samma fält, bör lagringsplatsen flyttas inom fältet och inte återkomma på samma plats inom en period av 5 år.
- Att mängden gödsel som läggs ut inte är större än vad som kan anses motiverat, med hänsyn till växtnäringsbehovet på det aktuella fältet.
- Att lagringsplatsen väljs eller anordnas, så att läckage till följd av utlakning eller ytvavrinning från gödseln vid tö eller häftigt regn kan undvikas och att ytvatten eller dricksvattentäckt inte riskerar att förorenas.
- Att lagringen inte sker på samma plats där det finns risk för översvämning, ansamling av vatten eller hög grundvattennivå under lagringstiden.
- Att jordarten på lagringsplatsen är av sådan karaktär att den förhindrar snabb genomrinning genom markprofilen.
- Att lagringen inte sker direkt ovanför kända dräneringsledningar.
- Att utläggningen kan ske utan att markskador uppkommer.
- Att lagringsplatsen väljs eller anordnas så att olägenheter i form av t.ex. lukt och flugor inte uppkommer för närboende.

Mottagare av gödsel

För de lantbrukare som tar emot gödsel från hästhållande verksamhet gäller följande:

- Om man lagrar över 10 ton men högst 10 000 ton gödsel (från annans verksamhet) vid något enstaka tillfälle, skall verksamheten enligt miljöbalken anmälas till miljönämnden i kommunen.

Fr.o.m. 2005-04-01 är transport av gödsel, oavsett mängd och oavsett om gödseln uppkommit i egen eller annans verksamhet, inte längre anmälnings- eller tillståndspliktig.

Spridning av gödsel

Det åligger varje producent av gödsel, att kunna redovisa var denna tar vägen och att den hanteras på ett ur miljöhänsyn, lagligt sätt.

All gödsel ska ingå i kretsloppsprincipen som är viktig, eftersom jordens resurser är ändliga och måste förvaltas väl. Detta innebär att gödseln ska spridas på åkermarken, användas till bioenergi, komposteras för användning inom trädgårdsnärings, katalysator för behandling av oljeskadad jord m.m. På grund av det låga innehållet av växttillgängligt kväve bör den direkta växtnäringseffekten av hästgödsel främst räknas på innehållet av fosfor och kalium.

Spridningsareal

Spridningsarealen för hästgödsel beräknas till 3 hästar per ha.

(From 1 jan 2006 går man ifrån schablonen med antal djur per hektar och går över till beräkningen 22 kg P/ha. Man får dock använda schablonen till 2013 om man INTE före dess, som hästföretagare, utökar antalet hästar. Om man ökar antalet hästar i sin verksamhet innan 2013 skall man således inte räkna 3 hästar/ha utan 22 kg P/ha.)

Den spridningsareal som motsvarar de egna djuren ska först räknas bort, innan gödsel från annan producent räknas in i spridningsarealen.

Som spridningsareal räknas tillgänglig åkermark och den del av betesmarken som motsvarar betets andel av djurens foderstat.

Det rekommenderas dock, att hästgödsel inte bör spridas på betesmarker förutom den spillning som hästarna själva avger av betet. Detta med anledning av smittspridning och

gödselrester som kan komma med vid fodertillverkningen. Stallgödsel få heller inte spridas i ängs- eller betesmarker om dessa markers värdefulla flora kan ta skada av spridningen. I förordningen om miljöhänsyn i jordbruket, anges känsliga områden enligt rådets direktiv om skydd mot att vatten förorenas av nitrater från jordbruket. Dessa områden har avvikande krav gällande spridningstider och spridningssystem. (SJVFS 2004:62)
Inom vissa områden gäller också andra regler, vad gäller nedbrukning av gödsel vid spridning på obevuxen mark. Ta reda på hos tillsynsmyndigheten eller respektive länsstyrelse om vad som gäller i just ditt område.

Avtal och kontrakt

Om egen spridningsareal saknas, måste areal kontrakteras in, vilket innebär att en producent av gödsel skall ha ett spridningsavtal - kontrakt med den lantbrukare eller annan hanterare som tar emot gödseln för spridning.

Avtalet ligger till grund för en eventuell tvärvillkorskontroll för lantbrukaren, men också för hästhållaren

Anteckningsskyldighet

Jordbruksföretag som tar emot stallgödsel ska anteckna gödselslag, från vilka djurslag och antal samt vilken mängd som tas emot. Anteckningarna skall sparas och finnas tillgängliga under minst sex år. (SJVFS 2004:62)

Anteckningarna kan bli föremål för granskning vid en tvärvillkorskontroll.

Bilaga 1: Spridningsavtal (www.greppa.nu)

Bilaga 2: Gödselavtal (www.lrf.se/vi arbetar med häst/miljö)